

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми, Україна), д-р іст. наук;
Камберова Р. (Софія, Болгарія), канд. філол. наук;
Король С. М. (Суми, Україна), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми, Україна), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ, Україна), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми, Україна), канд. наук із держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми, Україна), д-р філос. наук.

Рекомендовано до видання вченою радою юридичного факультету
Сумського державного університету
(протокол № 10 від 07.04.2016 року)

Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 18 квітня 2016 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, Р. Камберова та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2016. – Ч. 1. – 168 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках II Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 699 від 22 грудня 2015 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

На обкладинці використано мапу «Русь, Московія і Тартарія» фламандського картографа XVI ст. Абрахама Ортелія.

**ГРОМАДСЬКО-ДОПОМОГОВИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ
ЕМІГРАЦІЇ В РУМУНІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЇЇ КОНФЕРЕНЦІЙ***

Тема самоорганізації української політичної еміграції у міжвоєнний період в окремих країнах Європи, які не були її політичними центрами, недостатньо досліджена. Особливо це стосується південно-східного регіону Європи, де існували периферійні осередки, наприклад, у Болгарії та Югославії. Проміжне місце між політичними центрами української еміграції (Австрія, Німеччина, Польща, Франція та Чехословаччина) та її периферійними центрами займала Румунія. В цій країні основу еміграції склали вояки частин Армії УНР, члени партизансько-повстанських загонів та цивільні люди, які в листопаді 1920 – 1922 рр. опинилися на території Румунії. На той час там діяла Надзвичайна дипломатична місія (НДМ) УНР на чолі з професором Костем Мацієвичем, яка і стала ініціатором об'єднання української еміграції. Після ліквідації НДМ функції об'єднувачого центру еміграції перебрав на себе Громадсько-допомоговий комітет (ГДК). В українській і румунській історіографії відображені лише окремі аспекти його діяльності [1-6]. Саме тому автор ставить собі за мету розкрити основні етапи розвитку ГДК крізь призму конференцій української політичної еміграції в Румунії в міжвоєнний період. У роботі не йдеться про основні напрямки діяльності Комітету.

Важливою складовою громадського життя української еміграції в Румунії були її конференції. Саме вони визначали основні напрямки громадсько-політичної та соціокультурної діяльності еміграції в цій країні. У міжвоєнний період відбулося 7 конференцій, в яких брали участь представники центральних

*Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №15.01.10-01.15/17.3Ф «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

і місцевих громадських організацій і груп та окремі громадські діячі української еміграції. Між конференціями центральною, об'єднуючою інституцією був Громадсько-допомоговий комітет.

Вперше ідею створення такої інституції висловив голова НДМ УНР в Румунії К. Мацієвич у листі до міністра закордонних справ УНР А. Ніковського від 27 жовтня 1921 р. Кость Адрінович зазначав, що в умовах імовірної ліквідації дипломатичного представництва в Румунії *«частину сучасних обов'язків Місії – захист нашого громадянства і збігців, можливу їм допомогу, пропаганду національної справи, працю в пресі і т.и. перебере на себе якась громадська інституція»* [7, арк. 93]. Такою інституцією, на думку дипломата, повинен був стати *«Український громадський комітет»*. Головні його завдання – піклування про долю біженців та інтернованих, захист їхніх матеріальних і моральних інтересів, організація культурно-освітньої та кооперативної діяльності, налагодження зв'язків із румунською громадськістю, поширення у румунському громадсько-політичному середовищі ідеї української державності. 7 листопада 1921 р. міністр закордонних справ УНР визнав доцільність і необхідність створення такого комітету [7, арк. 92зв].

Конкретна реалізація цієї ідеї розпочалася вже після створення наприкінці 1922 – навесні 1923 рр. Надзвичайною дипломатичною місією УНР низки українських громадських організацій у Бухаресті. Це питання докладно обговорювалося із С. Петлюрою. К. Мацієвич доповідав Головному Отаману військ УНР про підготовку і проведення I Конференції української еміграції в Румунії та створення ГДК [8, с. 66-76, 86-98]. Форум відбувся 15-17 вересня 1923 р. у Бухаресті. Він проходив у складних умовах. По-перше, як зазначав Д. Геродот, ширилися чутки про те, що Румунія визнає СРСР і справами української еміграції опікуватиметься радянське дипломатичне представництво. Саме в той час велика частина емігрантів з Польщі, Чехословаччини та Болгарії поверталася в Україну. По-друге, в місцях проживання емігрантів у Румунії з'явилися офіційні комісії, які з'ясовували думку українців щодо повернення на Батьківщину. Часто це мало форму настійливої поради переїзду в Україну. По-третє, в умовах погіршення

економічного становища румунський уряд запровадив жорсткий контроль щодо іноземців з метою виселення їх до 1 жовтня 1923 р. за межі країни. Така ситуація викликала в емігрантів хвилювання, відчуття безпорадності та невпевненості у майбутньому [9, с. 26-27].

Засідання форуму проходили у приміщенні НДМ УНР. При відкритті конференції члени організаційної комісії К. Мацієвич, В. Трепке та Д. Геродот оприлюднили привітання від голови Директорії і Головного Отамана військ УНР С. Петлюри, керівників Українського товариства прихильників Ліги Націй В. Кедровського, Українського центрального комітету у Польщі О. Саліковського, Конгресу української еміграції в Польщі генерала В. Сальського й інших організацій. До складу президії форуму були обрані К. Мацієвич (голова), С. Дельвіг, І. Гаврилюк (заступники), О. Медведєв, Г. Олександрів, І. Літновський та Стратієнко (секретарі). 15 вересня були виголошені доповіді *«Репатріація української еміграції»* й *«Еміграція в країни, що приймають емігрантів»* Д. Геродота, *«Правове становище української еміграції у Румунії»* доктора права Д. Маєр-Михальського, 16 вересня – *«Організація української еміграції в Румунії»* В. Трепке, *«Український національний суд для еміграції»* О. Долинюка, 17 вересня – *«Організація українських спортивних товариств у Румунії»* М. Пилипенка, *«Утворення Всеукраїнського національного центру»* та *«Самооподаткування української еміграції»* К. Мацієвича [10, арк.36].

Одним із важливих питань конференції було створення національного суду української еміграції в Румуні. Вперше його порушив В. Трепке на загальних зборах Філії Українського товариства (прихильників) Ліги Націй (ФУТЛН) у липні 1923 р. [11, с. 5]. На конференції спеціальну доповідь з цієї проблеми виголосив О. Долинюк. Метою створення такого суду, на думку доповідача, було *«не залишати безкарними вчинки антиморального та антинаціонального характеру, які плямують добре ім'я Української Еміграції, а тако-ж рішуче стежити за покаранням вчинків суто карного характеру»*. У випадку скоєння кримінального злочину українським емігрантом суд міг передавати злочинця до рук місцевої влади для покарання за румунськими законами. У складі суду повинні

були бути голова, двоє суддів, прокурор, адвокат, а для розгляду важливих справ – ще і декілька присяжних засідателів. К. Мацієвич вніс пропозицію про те, що компетенція суду повинна поширюватися лише на ті вчинки, які матимуть місце після його утворення. Засновуючи національний суд, конференція оголошувала амністію тим, хто мав провину в минулому і таким чином давала змогу будь-якому члену громади реабілітувати себе чесною поведінкою та сумлінним «виконанням національних обов'язків у майбутньому». Ця думка була врахована конференцією [10, арк. 51-51зв].

У резолюції з цієї доповіді також зазначалося, що санкціями (покараннями) суду є: словесна догана; догана на письмі з публікацією; грошове покарання; вигнання зі складу організованої української еміграції, бойкот та занесення на «чорну дошку». Апеляційною інстанцією виступав ГДК. При винесенні рішення суд повинен керуватися звичайними нормами етично-морального характеру і голосом своєї совісті, у справах же кримінального характеру – виключно Кримінальним кодексом Румунії. До складу Українського національного суду були обрані генерал С. Дельвіг (голова), сотник Д. Ігнатенко, О. Піка (члени суду), сотник І. Запорожченко, полковник Пиlipенко (запасні судді), сотник О. Долинюк (прокурор) [10, арк. 38зв-39зв].

На останньому засіданні конференції був обраний керівний орган української еміграції в Румунії – Громадсько-допомоговий комітет у складі К.Мацієвича (голова), І. Юркевича, Й. Пшоника, В. Трепке, С. Дельвіга, Г. Порохівського, Я. Чайківського, Ф. Ємельянова, Ю. Міткевича, П. Єланського, Д. Гармаша, П. Мамчура, Д. Маєр-Михальського, І. Гаврилюка (члени) та Д. Геродота (запасний член). ГДК репрезентував близько 600 зареєстрованих ним емігрантів [12, арк. 126].

Матеріали конференції та інформація про неї були опубліковані на сторінках емігрантської преси в Польщі [13-14] та Чехословаччині [15].

18 вересня 1923 р. відбулося перше засідання ГДК, на якому, згідно з постановою конференції, до його складу увійшли представники тих громадських організацій, які вже діяли в країні – М. Яковенко від ФУТЛН, Н. Трепке від Союзу українських

жінок-емігранток, П. Горбунів від Ощадно-позичкового товариства «Згода» [10, арк. 42зв-43зв]. У лютому 1924 р. до складу комітету були кооптовані представники місцевих українських громад Г. Шлопак (Бакеу), А. Шевців (Скутару) і М. Ройтман як представник єврейської національності від українських громад [10, арк. 70].

На першому засіданні була обрана Президія комітету у складі К. Мацієвича (голова), І. Юркевича (товариш голови) та І. Гаврилюка (секретар). Решта членів комітету очолили секції: загально-громадську (вона ж фінансова) – В. Трепке, юридично-правову – Д. Маєр-Михальський, фізичного виховання – Я. Чайківський, благодійно-допомогову – Й. Пшоник, бюро праці – Г. Порохівський. Крім того, представниками комітету у регіонах стали: Ю. Міткевич у Кишиневі, Ф. Ємельянів у Бендерах, П. Мамчур у Бельцях, С. Дельвіг у Брашові (для Трансільванії), П. Єланський у Джурджу та Д. Гармаш у Гімеші. На президію і секретаріат покладалися обов'язки налагодження відносин з румунською владою та різними установами за її межами, представництво інтересів української еміграції в Румунії, завідуння фінансовими справами комітету, реєстрації емігрантів, загальне діловодство. Вирішенням окремих сторін життя еміграції займалися відповідні секції.

Невдовзі після закінчення конференції ГДК розпочав реалізацію своїх планів. Ця робота відбувалася у несприятливих політичних умовах. Саме тоді посилювався націонал-фашистський рух серед румунського студентства та тієї частини суспільства, яка рішуче виступала проти іноземців на території Румунії. В окремих регіонах країни були викриті шпигунські організації. Серед заарештованих виявилось декілька українських емігрантів. З Кишинева, Бендер, Галацу, Шабо надходили повідомлення про утиски й арешти емігрантів з боку румунської влади. ГДК і НДМ доклали чимало зусиль для припинення утисків і звільнення з-під арешту співвітчизників [9, с. 27].

II Конференція української еміграції в Румунії відбулася 27-30 вересня 1924 р. У ній взяли участь 49 делегатів, з яких 26 осіб представляли різні українські громадські організації, решта – члени ГДК та запрошені ним відомі громадські діячі. Були виголошені такі доповіді: «Справоздання Комітету» (Д. Геродот), «Фінансовий звіт діяльності ГДК», «Про репатріацію та

еміграцію до інших країн» (Г. Порохівський), «Сучасне становище на Україні» (Й. Пшоник), «Українська державність та національні меншини на Україні» (І. Гаврилук), «Про економічне об'єднання еміграції» (В. Трепке), «Українська Еміграція в Румунії по даним анкети» (К. Мацієвич), а також звіт Бюро праці (Г. Порохівський) та про організаційну діяльність ГДК (В. Трепке). Було змінено кількісний склад Комітету. Замість 14 членів обрали 8, з яких К. Мацієвич, Д. Геродот, О. Долинюк, Д. Маєр-Михальський, Г. Порохівський і В. Трепке працювали в центрі, С. Дельвіг у Трансільванії й І. Гаврилук у Бессарабії. Запасними членами стали П. Горбунів та Є. Якубенко, ревізором – Й. Пшоник, його заступником – О. Медведів [16, л. 1об-2; 17, с. 188-189].

12-14 вересня 1925 р. відбулася III Конференція української еміграції в Румунії. В ній взяли участь 47 делегатів, які репрезентували 1138 осіб зареєстрованої ГДК організованої еміграції [18, с. 15; 19, арк. 2]. Головою президії конференції був І. Дробіт, секретарем – І. Літновський. На форумі обговорювалися такі питання: загальний і фінансовий звіт ГДК (Д. Геродот), діяльність юридичної і благодійно-допомогової секції та Бюро праці (Г. Порохівський), кошторис ГДК на 1926 р. (Д. Геродот), найближчі завдання української еміграції в Румунії (В. Трепке), репатріація та рееміграція української еміграції з Румунії (О. Долинюк), Всеукраїнський з'їзд та організація Національного Центру (К. Мацієвич). В їх обговоренні взяли участь представники місцевих осередків еміграції. Тези доповідей були оприлюднені на сторінках паризького тижневика «Тризуб» [20-21].

Про широту та інтенсивність роботи ГДК свідчать такі дані. За звітний рік відбулося 27 засідань ГДК, на яких було розглянуто організаційних справ – 33, судових – 3, юридичних – 10, культурно-освітніх – 12, фінансових – 47, громадсько-політичних – 13, благодійно-допомогових – 16, інших – 46. Комітет сприяв отриманню документів на право перебування в країні 92 емігрантам, влаштував до госпіталю та надав матеріальну допомогу 45 емігрантам, звільнив з-під арешту 14 осіб, врятував від вислання за межі Румунії 4 осіб, легалізував перебування в країні 7 щойно прибулим біженцям з України, виклопотав документи на пересування з одного місця до іншого 218 емігрантам та віз на виїзд з Румунії 9

особам, надіслав 4 привітання та вирішив (переважно листовно) 1729 інших різноманітних справ. З цією метою було відправлено понад 3 тис. листів. До складу управи ГДК обрали К. Мацієвича (голова), Д. Геродот, С. Дельвіг, О. Долинюк, Д. Маєр-Михальський, Г. Порохівський, В. Трепке (члени), Ю. Міткевич (член ГДК у Бессарабії) [22, арк. 6-9].

12-13 вересня 1926 р. у Бухаресті відбулася IV Конференція української еміграції в Румунії. Вона складалася з двох частин. Перша традиційно стосувалася поточних справ еміграції в цій країні, друга була присвячена вшануванню пам'яті Головного Отамана військ УНР С. Петлюри. До складу президії форуму обрали К. Мацієвича, І. Гаврилюка, І. Дробота, секретаріату – Г. Олександрова та П. Горбунова. Голова ГДК виголосив доповідь про Українське національно-політичне об'єднання за кордоном [23, с. 20-22], В. Трепке – «Сучасне становище на Україні та відгуки на смерть Симона Петлюри», Д. Геродот – «Жидівське питання на Україні, у зв'язку з убивством Симона Петлюри», О. Долинюк – «Державний Центр після смерті Симона Петлюри», Г. Порохівський – «Армія УНР та її організатор і вождь», К. Мацієвич – «Сучасний етап визвольної боротьби українського народу і Симон Петлюра», К. Долинюк – «Вшанування пам'яті Симона Петлюри» [24; 25, арк. 9]. Постанови форуму були оприлюднені на сторінках тижневика «Тризуб» [26]. Склад ГДК не змінився порівняно з попередньою конференцією.

На форумі було ухвалено рішення, що «в майбутньому Конференції скликаються лише в випадках конечної потреби». Ініціаторами скликання можуть бути ГДК або «члени організованого українського громадянства в Румунії», які повинні подати заяву з підписами не менше 50 осіб [27, с. 15]. При потребі замість конференцій скликалися наради для обговорення важливих питань діяльності української еміграції. Так, 11 вересня 1927 р. відбулася нарада, яка розглянула такі питання: «Діяльність ГДК за минулий рік» (Д. Геродот), «Українські справи в сучасний мент» (К. Мацієвич), «Політичні завдання української еміграції в Румунії» (В. Трепке). Запрошувалися до участі в нараді не тільки члени ГДК [28, с. 29-30].

Голова ГДК інформував не тільки румунську, але і зарубіжну громадськість про становище української еміграції у Румунії. У липні 1928 р. він дав розлоге інтерв'ю кореспонденту англійських газет «*Дейлі Експерс*» та «*Івнінг Штандарт*» В. Сміту. Йшлося про найбільш актуальні проблеми так званого «*українського питання*» [29, с. 28-29].

14-16 вересня 1928 р. у Бухаресті відбулася V Конференція української еміграції в Румунії. На неї були запрошені всі українські політичні емігранти в Румунії, не обмежуючи їх жодними нормами представництва. Президію форуму представляли К. Мацієвич (голова), І. Дробіт (заступник), М. Павлович та І. Літновський (секретарі). На її адресу надійшли привітання від заступника Голови Директорії УНР, Головного Отамана українського війська і флоту А. Ливицького, військового міністра УНР в еміграції В. Сальського [30, с. 123-126] та голови управи Українського республікансько-демократичного клубу в Празі професора О. Лотоцького [31, арк. 72]. Крім традиційних звітів ГДК, кошторису на наступний період, інформацій від українських осередків у регіонах, були виголошені наступні доповіді: «*Програм діяльності Комітету на найближчий рік*» (В. Трепке), «*Український державний рух та його перспективи*» (К. Мацієвич) та «*Всеукраїнський еміграційний з'їзд*» (І. Гаврилук) [31, арк. 70, 72].

ГДК був одним з ініціаторів скликання загальної конференції української еміграції та створення Української головної еміграційної ради. Його представники брали участь у I та II конференціях української еміграції (1929, 1932 рр., Прага) та обиралися до складу керівних органів УГЕР.

У червні 1930 р. під час подорожі по балканським країнам Голова Уряду УНР в еміграції В. Прокопович відвідав Бухарест, де мав зустрічі не тільки з членами ГДК, але й українським емігрантським загалом. У липні наступного року до румунської столиці прибув військовий міністр УНР В. Сальський. Він поділився з українською громадськістю інформацією про діяльність Уряду УНР, життя, настрої і події на українських землях та найближчі перспективи боротьби за незалежність України [32].

Наступна конференція української еміграції в Румунії планувалася на вересень 1933 р. Її програма та декларація про видання з нагоди 10-річного ювілею від дня проведення

I Конференції української еміграції в цій країні збірки «Українська еміграція в Румунії» були оприлюднені на сторінках емігрантської преси [33-34], президія отримала привітання від заступника Голови Директорії УНР та Уряду УНР в еміграції [35, арк. 23-24], деяким українським організаціям в інших країнах перебування української еміграції були надіслані запрошення навіть 1 вересня того ж року [36, арк. 72]. Проте VI Конференція відбулася 15-16 вересня 1934 р. Крім традиційних звітів, були виголошені доповіді «Українська проблема та міжнародна політика» (К. Мацієвич), «Стара і нова еміграція з України» (В. Трепке), «Становище на Україні та українська еміграція» (Г. Порохівський) [37, с. 13]. У складі ГДК змін не відбулося.

Напередодні наступної конференції керівники ГДК обговорювали питання принципів формування складу її учасників. У листі до К. Мацієвича від 24 жовтня 1936 р. В. Трепке зазначав, що якщо на двох попередніх конференціях склад ГДК формувався шляхом, по-перше, обрання конференцією і, по-друге, делегування своїх членів українськими організаціями, то тепер частина української еміграції пропонувала тільки принцип обрання конференцією. При цьому виникли суперечки про те, хто може бути обраний до Комітету, оскільки частина емігрантів (близько 100 осіб) сплачувала національний податок, а решта – ні. Другу частину емігрантів уособлювала група М. Яроша, яка наполягала на праві всіх емігрантів обиратися до ГДК, незалежно від сплати податку. В. Трепке визнавав, що українські емігранти, які не належать до громадських організацій, також можуть бути обрані до Комітету. Він підготував проект статуту ГДК, який згодом обговорили на засідання ГДК 28 жовтня 1936 р. та запропонували конференції [35, арк. 72-74].

26-27 грудня 1936 р. відбулася VII й остання у міжвоєнний період Конференція української еміграції в Румунії. До президії форуму увійшли К. Мацієвич (голова), К. Антошко (заступник голови), Д. Геродот (секретар), мандатної комісії – А. Івашина-Геродот, І. Дробіт, О. Коряко, Г. Шлопак. На конференції підвели підсумки за звітний період з 1 жовтня 1934 р. по 1 грудня 1936 р. Заступник голови ГДК В. Трепке

доповів про представницькі заходи Комітету у зносинах з інституціями Ліги Націй, Офісу Нансена, румунськими державними установами, УГЕР, чехословацькою та болгарською колоніями в Румунії, охарактеризував його культурно-освітню діяльність та правову допомогу емігрантам. Доповіді виголосили і представники місцевих осередків еміграції у Бакеу, Брашові, Бухаресті, Гевані, Джурджу, Пятра-Нямц та Чернівцях. З метою об'єднання та зміцнення української еміграції в Румунії було прийнято рішення змінити *«організаційну структуру еміграції»*. Йшлося про зміну системи представництва на конференції й у ГДК. Була створена спеціальна комісія для підготовки статуту ГДК, яка запропонувала такі організаційні принципи:

1. Членами українського організованого громадянства можуть бути всі повнолітні емігранти, незалежно від статі, соціального походження, релігійних чи політичних переконань (за винятком комуністів), які перебувають в Румунії та визнають принцип державної незалежності України.

2. Ці емігранти належать до організованого громадянства через членство у місцевих громадах або безпосередньо у ГДК, якщо у тому населеному пункті не існує громади.

3. Для об'єднання та координації діяльності Комітету з іншими українськими організаціями, що поширюють свою діяльність на всю еміграцію в Румунії, при ГДК утворюється Рада української еміграції (РУЕ), головними завданнями якої є об'єднання і координація діяльності різних емігрантських організацій, влаштування спільних виступів у справах загальнонаціонального і громадського характеру, створення спільних інституцій для здійснення накреслених завдань. РУЕ – дорадчий орган. Вона мала б складатися з ГДК, голів усіх громад, Товариства бувших вояків Армії УНР, Комітету ім. С. Петлюри, Союзу українських жінок-емігрантов, кооперативу *«Згода»* та інших українських організацій. Головою РУЕ є голова ГДК, секретарем – секретар ГДК.

4. Громадсько-допомоговий комітет української еміграції в Румунії складається з 7 осіб, з яких 6 осіб, обраних конференцією, розподіляють між собою обов'язки голови,

його заступника, скарбника та секретаря Комітету, а сьому особу – адвоката Д. Маєр-Михальського – конференція запрошує в якості юриста-консультанта Комітету з правом ухвального голосу.

До нового складу ГДК були обрані К. Мацієвич, Г. Власюк, А. Івашина-Геродот, Д. Ігнатенко, І. Пищенко, В. Трепке. Юрист-консультант – Д. Маєр-Михальський, запасні члени – М. Гетьман та П. Горбунів. До складу ревізійної комісії обрані Д. Ліницький, О. Деркач, П. Яковенко (члени), К. Антошко та Г. Шлопак (запасні члени) [38]. ГДК у такому складі діяв до Конференції української еміграції, що відбулася 26-27 жовтня 1940 р. у Бухаресті [39, с. 31-32].

До кінця 1930-х рр. ГДК виконував функції центральної інституції української еміграції в Румунії, інформуючи про свою діяльність не тільки українську та румунські громадськості, але й установи Ліги Націй, зокрема Офіс Ф. Нансена або Високий комісаріат у справах біженців. Під час приїзду у червні 1939 р. до Бухареста Г. Емерсона заступник голови ГДК В. Трепке подав йому розлогий звіт Комітету про правову і матеріальну допомогу українським емігрантам, його культурно-освітню діяльність за період з 1 січня 1937 р. до 1 червня 1939 р. [40].

Прихильники П. Скоропадського, скориставшись здійсненем ультраправою політичною партією (рухом) *«Залізна гвардія»* у вересні 1940 р. переворотом, спробували поставити під свій контроль ГДК. Вони захопили архів Комітету. На скликаній ними у жовтні 1940 р. конференції на противагу уенерівському ГДК утворили *«Тимчасову комісію»* на чолі із Юрієм Русовим. Одночасно відбувся з'їзд прихильників ДЦ УНР, який обрав новий склад ГДК на чолі з В. Трепке та звернувся до румунського уряду з пропозицією дозволити існування лише одного керівного органу української еміграції. Лише у березні 1942 р. уряд визнав уенерівський ГДК і призначив його головою Г. Порохівського [12, арк. 127-128, 213-214].

Отже, у міжвоєнний період вищим органом української політичної еміграції в Румунії були її конференції, які і визначали головні засади діяльності еміграції в цій країні. Проте піднімалися питання, що стосувалися всієї української еміграції в Європі – створення Всеукраїнського національного комітету

(центру). У конференціях брали участь представники різних суспільно-політичних середовищ еміграції, але переважали прихильники Державного Центру Української Народної Республіки. Між конференціями вищим органом, який об'єднував і спрямовував діяльність різноманітних емігрантських громадських організацій і груп (колоній), був Громадсько-допомоговий комітет на чолі з К. Мацієвичем.

1. *Власенко В.* Перша конференція української еміграції у Румунії (до 85-річчя з дня заснування Громадсько-допомогового комітету української еміграції у Румунії) / В. Власенко // Українознавство – 2008. Календар-щорічник. – К.: Укр. центр духовн. культури, 2007. – С. 172-178.

2. *Власенко В.* Самооподаткування міжвоєнної української політичної еміграції у Румунії / В. Власенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. – Вип. 15. – Острог, 2010. – С. 99-109.

3. *Власенко В.* Третя конференція міжвоєнної української еміграції в Румунії (до 85-річчя від дня проведення) / В. Власенко // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2010. – Т. 18. – С. 170-175.

4. *Рендюк Т. Г.* Українська діаспора в Румунії: роль і місце військової та політичної еміграції у період між двома світовими війнами / Т. Г. Рендюк // Гілея. – К., 2011. – Вип. 54(11). – С. 138-146.

5. *Guzun V.* Indezirabilii: aspecte mediatice, umanitare si de securitate privind emigratia din Ununea Sovietica in Romania interbelica. – Cluj-Napoca: Argonaut, 2013. – 490 p.

6. Hnat Porohivski: asul ucrainean al Serviciului Special de Informatii: publicatii, documente, scrisori si fotografii / editor: Vadim Guzun; prefata: Olga Porohivska. – Cluj-Napoca: Argonaut, 2013. – 458 p.

7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО), ф. 3696, оп. 2, спр. 259, 174 арк.

8. Листи Костя Мацієвича до Симона Петлюри (1920-1923 рр.) / Упоряд., вступ. стаття та коментарі В. Власенка. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2009. – 128 с.

9. *Геродот Д.* На службі українській справі (Про українську еміграцію в Румунії) // Тризуб. – Париж, 1933. – Ч. 30-31. – С. 23-27.

10. ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, 89 арк.

11. З діяльності Філії Українського Товариства Ліги Націй в Румунії. Перспективи організації української еміграції // Український сурмач. – Щипіорно, 1923. – Ч. 57 (2 серпня). – С. 3-6.

12. Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ), ф. 5, спр. 26440, т. 1, 396 арк.

13. Перша Конференція Української Еміграції в Румунії // Трибуна України. – Варшава, 1923. – Ч. 5-7. – С. 164-174.

14. *Геродот Д.* Свято об'єднання... // Трибуна України. – Варшава, 1923. – Ч. 5-7. – С. 175-177.

15. Хроніка. На еміграції. *І. М. Румунія. Конференція української еміграції // Нова Україна. – Прага, 1923. – Ч. 11(листопад). – С. 223-225.*
16. ГАРФ, ф. Р-9145, оп. 1, д. 369, 295 л.
17. Русская военная эмиграция 20-40-х годов. Документы и материалы. Т. 4: У истоков «Русского общевоинского союза»: 1924 р. – М.: Изд-во РГГУ, 2007. – 984 с.
18. *Мацієвич К.* Українська Еміграційна Конференція в Румунії // Студентський вістник. – Прага, 1925. – Ч. 12. – С. 15-19.
19. ЦДАВО, ф. 3905, оп. 1, спр. 6, 9 арк.
20. Хроніка. У Румунії. Третя Конференція Української Еміграції в Румунії // Тризуб. – 1925. – Ч. 1. – С. 26-29.
21. Хроніка. У Румунії. Третя Конференція // Тризуб. – 1925. – Ч. 2. – С. 26-31.
22. ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 158, 66 арк.
23. *Геродот Д.* До справи національного об'єднання // Тризуб. – 1926. – Ч. 50. – С. 20-22.
24. *Геродот Д.* На еміграційній конференції в Румунії // Тризуб. – 1926. – Ч. 54. – С. 13-18.
25. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО), ф. 269, оп. 1, спр. 234, 179 арк.
26. Завдання сучасного українського визвольного руху і смерть Симона Петлюри (Постанови 4-ої Конференції Української Еміграції в Румунії) // Тризуб. – 1926. – Ч. 56. – С. 9-12.
27. *Геродот Д.* 4-та Конференція української еміграції в Румунії // Тризуб. – 1926. – Ч. 49. – С. 13-16.
28. Хроніка. Серед української еміграції. У Румунії. Народа української еміграції // Тризуб. – 1927. – Ч. 38. – С. 29-30.
29. Хроніка. Серед української еміграції. У Румунії // Тризуб. – 1928. – Ч. 36. – С. 28-30.
30. Хроніка. Конференція української еміграції в Румунії // Табор. – Варшава, 1928. – Ч. 9. – С. 123-126.
31. ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 235, 112 арк.
32. *Геродот Д.* З подорожі В. Сальського. Букарешт // Тризуб. – 1931. – Ч. 37. – С. 11-18.
33. Хроніка. З життя еміграції. В Румунії // Тризуб. – 1933. – Ч. 28-29. – С. 43-45.
34. Загальна хроніка. VI. Конгрес Української Еміграції в Румунії // Український тиждень. – Прага, 1933. – Ч. 40. – С. 3.
35. ЦДАГО, ф. 269, оп. 2, спр. 104, 180 арк.
36. ЦДАГО, ф. 269, оп. 1, спр. 238, 102 арк.
37. Хроніка. З життя еміграції. В Румунії. VI конгрес української еміграції в Румунії // Тризуб. – 1934. – Ч. 33. – С. 13.
38. *Геродот Д.* 7-ма чергова еміграційна конференція в Румунії // Тризуб. – 1937. – Ч. 32-33. – С. 6-12.
39. З життя в Румунії. Бухарест. Конференція Української Еміграції в Румунії // Нація в поході. – Берлін, 1940. – Ч (Зшиток). 17-18 (25 листопада). – С. 31-32.
40. *Геродот Д.* Еміграційні справи у Румунії // Тризуб. – 1939. – Ч. 34-35. – С. 26-28.